

Handläggare: Lisbeth Westerlund
Telefon: 08-508 25 016

Till
Socialtjänstnämnden

Åtgärder mot skolk, mobbning och kränkande behandling i skolan

Svar på remiss av motion (2008:12) från Eivor Karlsson (mp)

Förslag till beslut

1. Socialtjänstnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen.
2. Socialtjänstnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen.
3. Paragrafen justeras omedelbart.

Eddie Friberg

Sammanfattning

Eivor Karlsson (mp) tar i sin motion upp att skolan måste ha beredskap att möta elever som mår dåligt eller har en besvärlig livssituation. Förvaltningen anser att motionären tar upp viktiga frågor om hur skolan ska arbeta och samverka med andra för att skapa förutsättningar för en bra skola som ger den enskilde eleven möjligheter att nå kunskapsmålen. Skolan ska tillhandahålla en bra arbetsmiljö för såväl elever som lärare och annan skolpersonal och följa det regelverk som antagits för skolans verksamhet. Förvaltningen anser att ett aktivt arbete med denna inriktning pågår inom staden.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialtjänstnämnden för yttrande remitterat motion (2008:41) från Eivor Karlsson (mp) om åtgärder mot skolk, mobbning och kränkande behandling inom skolan. Remisstiden går ut den 29 augusti 2008.

Ärendet har även remitterats till utbildningsnämnden, stadsledningskontoret och Föräldraalliansen i Stockholms stad.

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom kansliavdelningen i samarbete med avdelningen för stadsövergripande sociala frågor.

Motionen i sammanfattning

Skolan måste ha beredskap att möta elever som mår dåligt eller har en besvärlig livssituation. Hänsyn till de individuella behoven måste tas. Det motverkar frånvaro, mobbning och kränkningar. Det finns ofta en gemensam bakgrund till skolk, mobbning/kränkande behandling som handlar om att problemen inte har åtgärdats i tid. De lagar som rör skolans område är i stort sett bra. Det är tillämpningen som ibland brister.

Skolk

Skolverket har lämnat en rapport om långvarig frånvaro/skolk. Rapporten handlade i första hand inte om skolk utan om situationer där orsakerna till varför elever inte går i skolan är komplexa och elevernas stödbehov är stora. Bilden av vad som orsakar frånvaron/skolket skiljer sig ofta mellan skolan och hemmet. Skolan menar att den vanligaste orsaken till långvarig frånvaro/skolk beror på sociala eller psykosociala skäl. Föräldrarna anser ofta att skolan misslyckats med att ge barnet rätt stöd eller att barnet utsatts för kränkande behandling t.ex. mobbning. Skolverket anser att föräldrarna måste göras delaktiga i utredningar, beslut och åtgärder som rör eleven.

Mobbning/kränkande behandling

Det krävs ett medvetet arbete på varje skola för att förebygga, upptäcka och åtgärda mobbning och kränkningar. Det finns bra lagar och föreskrifter men de tillämpas inte alltid. Rektorn har ett särskilt ansvar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling. Skolverket kritiserar nu allt fler skolor för brister i arbetet mot kränkande behandling.

Enligt lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (BeL) ska varje verksamhet ha en likabehandlingsplan. Likabehandlingsplanen ska enligt § 6 BeL främja barns och elevers lika rättigheter. Idag saknar en stor del av landets skolor en korrekt likabehandlingsplan.

BUSS-projektet

I Norrköping finns projektet Barn-Ungdom-Social-Samverkan (BUSS) som startade 2003 och som handlar om samverkan mellan skola, socialtjänst och fritidsverksamhet tillsammans med elever. Inom BUSS finns fyra team som tvärprofessionellt arbetar förebyggande och med elever som har problem. Ytterligare ett team ska starta.

Eivor Karlsson (mp) föreslår att kommunfullmäktige beslutar ge utbildningsförvaltningen följande uppdrag.

1. Att få till stånd en bättre fungerande samverkan mellan skola, socialtjänst, fritidsverksamhet samt barn- och ungdomspsykiatri.
2. Att undersöka möjligheterna att använda BUSS-projektet som förebild.
3. Att klargöra för skolornas ansvariga att de måste se till att lagar och föreskrifter tillämpas bättre och fullt ut.
4. Att klargöra för skolornas ansvariga att vid problem ska alla involverade omedelbart kallas till skolan för ett konstruktivt samtal och att en skriftlig handlingsplan upprättas.
5. Att uppmana skolorna att anordna obligatoriska temadagar om skolk, mobbning och kränkningar där även vuxenmobbning tas upp.
6. Att klargöra för skolornas ansvariga att oanmäld ströfrånvaro inte får tillåtas att utvecklas till skolk.
7. Att till fullmäktige redovisa vad som planeras och pågår när det gäller insatser mot mobbning och kränkningar.
8. Att till fullmäktige redovisa siffror utvisande dels hur många barn som behöver extra stöd, dels omfattningen av frånvaron i skolan.
9. Att till fullmäktige redovisa om antalet skolsköterskor, kuratorer samt lärare per elev har minskat eller ökat sedan 2006.

Förvaltningens synpunkter

Eivor Karlsson (mp) tar i sin motion upp att skolan måste ha beredskap att möta elever som mår dåligt eller har en besvärlig livssituation. Förvaltningen anser att motionären tar upp viktiga frågor om hur skolan ska arbeta och samverka med andra för att skapa förutsättningar för en bra skola som ger den enskilde eleven möjligheter att nå kunskapsmålen. Skolan ska tillhandahålla en bra arbetsmiljö för såväl elever som lärare och annan skol-

personal och följa det regelverk som antagit för skolans verksamhet. Förvaltningen anser att ett aktivt arbete med denna inriktning pågår inom staden.

Ett omfattande regelverk styr skolans verksamhet

Förvaltningen delar Eivor Karlssons (mp) uppfattning att det finns ett omfattande regelverk för hur arbetet i skolan ska bedrivas. Grunden för skolans verksamhet finns i skollagen som innehåller de grundläggande bestämmelserna om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning. I läroplanerna beskrivs verksamheternas värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för arbetet. Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever syftar till att förtydliga skolans ansvar när det gäller att garantera alla barns och elevers trygghet i skolan. Därutöver finns många olika förordningar för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning,

I skollagens 2 kap. 8 § anges att det i alla kommuner ska finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan som visar hur kommunens skolväsende ska gestaltas och utvecklas. Kommunfullmäktige antog den 16 juni 2008 ny skolplan för Stockholm – ”Skola i världsklass”. Staden har även haft en förskoleplan som har upphört att gälla, en ny förskoleplan ska enligt budgeten för 2008 tas fram under året. Socialtjänstnämnden behandlade på sammanträdet den 15 maj 2008 remiss av förslaget till ny skolplan.

Kommunstyrelsen har antagit Trygghet och studiero, riktlinjer för arbetet i Stockholms skolor. Syftet med riktlinjerna är att konkretisera ansvar och befogenheter på olika nivåer inom staden samt att vara ett stöd i skolornas arbete när olika situationer uppstår och för att upprätta de planer och rutiner skolorna ska/behöver ha. Riktlinjerna utgår från en samlad överblick av vad som gäller och hur skolan kan/ska handla i olika situationer utifrån förordning och lagstiftning. Riktlinjerna utgår från skolans värdegrund, som den uttrycks i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan.

Följande planer ska enligt riktlinjerna om trygghet och studiero finnas på stadens skolor:

1. Skolans lokala arbetsplan
2. Skolans likabehandlingsplan.
3. Skolans ordningsregler.
4. Skolans kris- och katastrofplan.
5. Skolans arbetsmiljöplan
6. Handlingsplan för hantering av elevers frånvaro i grundskola och obligatorisk särskola (utbildningsnämnden).

Planerna och skolans ordningsregler ska upprättas och revideras i samverkan med personal, elever och föräldrar. Samtliga ovanstående dokument bör finnas tillgängliga på skolans hemsida.

Samverkan skola - föräldrar och skola - socialtjänst

Myndigheter har, enligt förvaltningslagen 6 §, en allmän skyldighet att samverka. Skyldigheten gäller särskilt kring frågor som rör barn som riskerar att fara illa eller far illa.

Den 1 juli 2003 infördes nya bestämmelser om skyldigheter att samverka kring dessa målgrupper. För att socialtjänsten ska kunna ta det yttersta ansvaret för att barn och unga som far illa får stöd och skydd, förtydligades flera lagar kring anmälnings- och uppgiftsskyldigheten enligt socialtjänstlagen (SoL) 14 kap. 1 §.

Bestämmelser infördes i skollagen, polislagen och hälso- och sjukvårdslagen om skyldigheten att anmäla och att lämna uppgifter till socialnämnden. Socialtjänstlagen och övriga berörda lagstiftningar, kompletterades också med bestämmelser om samverkan i övergripande frågor där socialnämnden fick ansvaret för att aktivt verka för att sådan samverkan kommer tillstånd. Med anledningen av den förändrade lagstiftningen fick Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling ett gemensamt uppdrag att utveckla en nationell strategi för samverkan. Myndigheterna har sedan kompletterat den nationella strategin med en fördjupnings- och diskussionsdel, för att öka stödet vid tillämpningen av strategin och gemensamt gett ut strategin som en skrift (*Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa (2007)*).

Skolan och socialtjänsten har ett gemensamt ansvar för att ge stöd till barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt. Det är skolan som har möjlighet att uppmärksamma tecken på att elever inte har det bra i sin vardag, antingen genom att de skolkar, att de mobbar eller blir mobbade eller att de på andra sätt visar tecken på psykisk eller fysisk ohälsa. Det är oerhört viktigt att inte glömma bort elevernas föräldrar i detta sammanhang, de är de första som måste få veta att deras barn inte har det bra eller beter sig på ett oacceptabelt sätt mot andra.

Att följa upp elevernas närvaro är ett självklart ansvar för skolan samt att omedelbart rapportera till elevernas föräldrar om de är frånvarande utan giltig orsak. Det gäller för skolan att göra detta på ett sätt som inte underförstått anklagar föräldrarna för att vara orsak till elevens brister/symtom. De bästa förutsättningarna har man om man redan från början, innan eventuella problem uppstår, har skapat en förtroendefull samarbetsrelation med alla föräldrar. Föräldrar till barn som har svårigheter kan lätt känna att det är deras fel och uppleva att skolan bara tar kontakt med dem när det är problem med deras barn.

I de fall som skolan behöver anmäla oro till socialtjänsten är det önskvärt att det skapas gemensamma riktlinjer/handlingsplaner för hur detta ska gå till. Även här gäller ett förtroendefullt samarbete med rimliga förväntningar på vad den andre kan uträtta och goda kunskaper om den andres uppdrag. Dessa riktlinjer måste tas fram gemensamt av skolpersonal, företrädesvis elevhälsoteamet och socialtjänstens personal som tar emot anmälningar från skolan. Mycket tid behöver läggas på att förankra de regelverk som styr det uppdrag man har, för att sedan formulera ett gemensamt regelverk för de delar där man har ett gemensamt ansvar för ett barn. Det är också viktigt att det finns elevhälsopersonal i tillräcklig omfattning på varje skola.

Det bör i sammanhanget påpekas att det tar tid och resurser att bygga upp en fungerande, långsiktig samverkan. Det sker omsättning av både elevhälsopersonal och socialtjänstens

personal. Samverkan måste byggas upp lokalt utifrån varje skola och socialtjänsten i den stadsdel skolan ligger i. Eftersom elever i många fall inte går i den skola de bor närmast är det en stor fördel om detta arbete kan se likartat ut över hela staden och att det skapas gemensamma riktlinjer för hur det ska se ut. Det är också viktigt att inte glömma friskolorna där Skolverket står för tillsynen, man måste även samverka med dessa skolor inom staden.

Pågående samverkan mellan skolan och olika samverkanspartners

Under våren 2007 genomförde utbildningsförvaltningen en kartläggning av skolans samverkanspartners och kring vilka frågor som samverkan vanligtvis sker. Översynen gjordes tillsammans med en arbetsgrupp bestående av några förskolechefer och rektorer, representanter från individ- och familjeomsorgen vid några stadsdelsförvaltningar samt från socialtjänstförvaltningen. Utbildningsförvaltningen konstaterade tre nivåer för samverkan:

- Lokal skol-/stadsdelsnivå där rektor/skola samverkar med stadsdelsförvaltningens olika verksamheter och övriga lokala samverkanspartners kring både generella frågor och enskilda individer.
- Strategisk nivå, där utbildningsförvaltningens driftansvariga chefer samverkar kring specifika frågor med externa partners som t.ex. statliga myndigheter och ideella föreningar.
- Övergripande samverkan på stadsnivå. Forum för denna nivå är den s.k. 15-gruppen med representanter från samtliga stadsdelsförvaltningar och utbildningsförvaltningen. 15 -gruppen leds av en stadsdelsdirektör. Till 15-gruppen har också knutits tre beredningsgrupper. Två av beredningsgrupperna leds av stadsdelsdirektörer och en av direktören för utbildningsförvaltningen. Beredningsgruppernas respektive huvudtema är:
 - Samverkan mellan förskola och skola
 - Kvalitetsarbete inom skolan
 - Samverkan mellan skolan och socialtjänst (individ- och familjeomsorg samt handikappomsorg), där bl.a. samverkansstrukturer kring barn och unga som riskerar att fara illa eller far illa och ”barn och ungdomar med särskilda behov” diskuteras.

Inom ramen för 15-gruppens uppdrag (och beredningsgruppernas) diskuteras gemensamma frågor som t.ex. rutiner för samverkan och hur man kan tydliggöra ansvarsgränser. I beredningsgruppen kring ”samverkan mellan skola och socialtjänst” har en snabbinventering gjorts av hinder för samverkan och idéer kring hur samverkan kan förbättras. Inventeringen avsåg samverkan ur ett brett perspektiv, från förebyggande aktiviteter, till samverkan kring enskilda barn och unga som far illa. Utifrån inventeringen framkom bl.a. följande områden att arbeta vidare med:

- Ansvarsfördelningen mellan skola och socialtjänst.
- Det ekonomiska ansvaret måste tydliggöras.
- Nya strukturer för samarbete måste skapas.
- Stadsdelarnas och skolornas upptagningsområden överensstämmer inte.

- Olika mål och indikatorer för kommunens skolor och fristående skolor.
- Samlat ansvar för stadens flyktningbarn saknas.
- Gemensamma kompetenssatsningar behövs.

Inventeringen visade vidare på oklarheter avseende övergripande styrning och ansvar vid gemensamma uppdrag för skola och socialtjänst, som t.ex. att arbeta förebyggande. Oklarheterna innefattade skolor oavsett skolform dvs. även de fristående skolorna och skolor på gymnasienivå.

Ett exempel på konsekvenser av oklarhet kring ansvar och finansiering, är de s.k. skolenheter, som tidigare fanns på flera av stadens stadsdelsförvaltningar och som arbetade med tidiga insatser riktade till skolelever som riskerade en negativ utveckling. När ansvaret för grundskolan flyttades över till utbildningsnämnden lades i princip alla skolenheterna ned. På en stadsövergripande nivå behövs tydlighet kring ansvar och finansiering för att förebyggande insatser som ÖPP (Örebros preventionsprogram) och Komet inte också ska läggas ner p.g.a. oklarheter i finansieringsfrågan och driftsansvaret. ÖPP, vänder sig till föräldrar med barn i högstadiet. Programmet syftar till att påverka föräldrars förhållningsätt till ungdomars drickande och hur man som föräldrar kan agera för att förhindra t.ex. tidig alkoholdebut och berusningsdrickande bland ungdomar. Komet är ett beteendebaserat samspeleprogram för föräldrar och lärare som syftar till att ge föräldrar och lärare verktyg att möta utagerande barn.

Svårigheter som lyfts fram i den lokala samverkan kring barn och unga som riskerar att fara illa eller far illa, är bl.a. att eleverna i skolorna idag inte endast kommer från den stadsdel där skolan är belägen, utan från hela staden och dessutom från andra länskommuner. Skolan (rektorn) måste därför ha samverkansrutiner med flera stadsdelsförvaltningar/kommuner. Vissa stadsdelsförvaltningar måste å sin sida ha samverkansrutiner med ett 30-tal skolor belägna inom stadsdelsnämndens ansvarsområde samt dessutom med skolor i andra stadsdelsförvaltningar/kommuner där elever, bosatta inom stadsdelsnämndens ansvarsområde, går i skolan. Den generella uppfattningen är dock att samverkan fungerar när det gäller ett enskilt barn som far illa.

Socialtjänstnämnden behandlade vid sammanträdet den 12 juni 2008 en skrivelse från Ulf Kristersson (m), Lena Kling (fp), Dikran Dison (kd) och Jonas Naddebo (c) med förslag att en gemensam arbetsgrupp ska tillsättas av utbildningsförvaltningen och socialtjänstförvaltningen med uppdrag att kartlägga möjligheter och brister i nuvarande samverkan mellan skola och socialtjänst kring utsatta barn och unga. Samma skrivelse har ställts till utbildningsnämnden av Lotta Edholm (fp) m.fl. Nämnden beslutade att ärendet skulle återremitteras och anförde att man ser positivt på att den så kallade 15-gruppen nu får ett tydligt uppdrag när det gäller frågor som rör samverkan mellan skola och socialtjänst. Att på olika sätt fånga upp de elever som av olika skäl inte kommer till skolan eller vars studier på andra sätt blir lidande av en svår social situation är en angelägen uppgift för staden som kräver kontinuerlig uppmärksamhet.

Nämnden ville emellertid understryka det uppdrag som angavs i skrivelsen, att utbildningsförvaltningen och socialtjänstförvaltningen uppdras att kartlägga brister i samverkan mellan skola och socialtjänst samt återkomma till utbildningsnämnden och socialtjänstnämnden i ett ärende med konkreta förslag till nya arbetsformer och stadsgemensamma riktlinjer.

Socialtjänstnämnden behandlade vid sammanträdet den 12 juni 2008 även en motion från Susanna Brolin (v) och Karin Rågsjö (v) med förslag att utbildningsförvaltningen i samverkan med socialtjänstförvaltningens enhet Precens, får i uppdrag att sprida kunskaper om Guldsitsen och liknande tankemodeller för elevers och föräldrars medverkan i stadens förskolor och skolor.

Förhållningssättet för Guldsitsen innebär i korthet att alla föräldrar oavsett bakgrund ska ses som en resurs för sitt barn och bemötas med likvärdig respekt. Skolans former för möten och kontakter med elevens föräldrar måste anpassas så att föräldrarna har möjlighet att delta i den önskade dialogen. Föräldrarna ska ses som en bundsförvant i arbetet med att klara förskolans/skolans mål. Utbildningsnämnden och socialtjänstnämnden ställer sig positiva till att ta sig an uppdraget att sprida kunskaper om Guldsitsen och liknande tankemodeller för elevers och föräldrars medverkan i stadens förskolor och skolor. Nämnderna vill också lyfta fram betydelsen av att utvecklingen sker i samarbete mellan förskola/skola och socialtjänst, för att öka möjligheter till tidiga insatser kring barn och unga som riskerar att fara illa.

Bilaga

Motion (2008:41) från Eivor Karlsson (mp) om åtgärder mot skolk, mobbning och kränkande behandling inom skolan